

55. Statistisk
nr. 147-13

INLEDNING
TILL EN GRUNDTECKNING AF
LÄRAN OM
DEN ABSOLUTA FRIHETEN

*vid sin öfvergång till ändlighet i viljan, under
olika skaplynnen, framträdande
såsom RÄTT.*

TREDJE AFDELN.

MED FILOSOFISKA FAKULTETENS I ÅBO TILLÅTELSE,
under inseende af

JOHAN HENRIC AVELLAN,
Historiarum Professor,

utgifven

FÖR FILOSOFISKA GRADENS VINNANDE,
och till ompröfning framställd

af

CARL FREDRIC TICCANDER,
Tavastlänning.

I den Juridiska Lärosalen d. 7 Julii 1827.
på vanlig tid förmiddagen.

ÅBO, tryckt hos J. C. FRENCKELL & SON.

cæ
ten
con
pra
da
ne
bu
qu

sit
pe
tia

fixerade, och derföre falska förståndsäsigt,

5

ställd i den relativitet, der denna vilja skall bestämma valet af: att *antingen* subordinera sig under Förnuftets autonomiska frihetslag (den etiska lagen), och att då, såsom *Moralisk vilja*, söka genom sina maximers idkeliga formande efter etiska lagens absoluta form, *uppnå* denna Lags *oupphinneliga* objektivitet, det *högsta Goda* så väl det *inre*, — alla maximers fullkomliga öfverensstämmelse med den absoluta formen, och den dermed sammanstående egna lyckaligheten, — som *det yttre* — världens förlyckligande, — (i detta fall, må hända, sökbart också utom Familjen och Staten); *eller att*, såsom uppfattande frihetslagen i medvetandet, väl icke antaga dennas objektivitet, men efter dess formella negativitet så mycket foga sig, att hon icke stör andras yttre frihet, utan iakttagar hvad samma Lag såsom *juridisk* fordrar, och dymedelst stannar vid ståndpunkten af en *legal*, men dervid *tillika omedelbar* och *individuell*, af känslor, begär, böjelser, och godtycken ledd — naturvilja; *eller att*, rent af, till och med blottställande sig för förlusten af yttre Frihet och Rätt, utan allt afsetnde hvarken på etisk eller juridisk lag, constituera sig till en för sig

Constitutio

som i följd af sina olika modifikationer hvarel-
 ligt de — antingen i följd af sjelfva den grund-
 bestämning hvarifrån de utgått, eller i hän-
 sigt till något dem tillhörande hufvudsakligt,
 mer eller mindre uppenbart, resultoriskt kän-
 nemärke — blifvit betecknade med namn,

sjelf allena gällande, blott subjektiv och indivi-
 duell, omedelbar naturvilja.

Detta missförstånd icke mindre af sanna be-
 tydelsen af *fördrag* och den juridiska stånd-
 punkten i allmänhet, än af Familjens och Sta-
 tens inre substantiella lif, har KANT *gemensamt*,
 icke blott med sina interpretatorer och anhän-
 gare, äfvensom med dem hvilka ifrån alldeles
 motsatta grundåsigter utgått, t. e. HOBBS, LOC-
 KE, ROUSSEAU, utan också i större eller mindre
 mån med alla de Filosofiska Författare, som icke
 uppfattat frihetens Idé i dess eget absoluta an-
 deväsende, till det ändliga öfvergående, eller
 sig uppenbarande och realiserande i naturen, o-
 medelbarligen såsom Familj, och medelbarligen
 såsom Stat. — Men det närmare betecknandet af
 denna felaktiga åsigt i hänsigt till de senare,
 uppskjute vi, tills fullföljandet af vårt ämne
 bättre dertill föranleder.

sådana som: *Naturalism* c), *Empirism*, *Sen-
 sualism*, *Materialism*, *Determinism*, *Ateism*.

c) Emot sammanställningen af dessa systembenäm-
 ningar, inse vi väl, att hvarjehanda med sken
 af sanning kan invändas. Man har, t. e. tagit
 Naturalism (äfvensom stundom Empirism) i den
 vidsträckta bemärkelse, att dermed skulle betek-
 nas det samma, som med Rationalism, emedan
 man utgick ur den dogmatiskt dualistiska syn-
 punkt, som antog så väl naturalismen i inskränk-
 tare bemärkelse, — (här åter skiljbar såsom an-
 tingen materialism eller sensualism) — som också
 Rationalismen — Intellektualismen — i en lika
 inskränkt betydelse, att vara, till sin grundan-
 ledning, hos människan inom naturen förekom-
 mande. I följd hvaraf man kunde likgiltigt kal-
 la Rationalismen för naturalism, eller tvertom,
 gifva denna namn af Rationalism. Likaså kan
 med skäl sägas, att ingen metod att filosofera,
 och intet sålunda uppkommande system, kan till
 sin grund, utan blott till sin riktning kallas
 deterministiskt, eller ateistiskt. Dessa och flere
 härvid görliga objectioner torde dock förfalla
 hos hvar och en, som af sammanhanget i vår
 framställning vill finna, det vi här omtale den
 monistiska åsigt, som allena i Ideens yttre na-
 tursida söker grunden för sitt system, och den
 gemensamma riktning den derigenom får.

Men det gemensamt Karakteristika hos dem alla, synes oss skickligen kunna sammanfattas under en benämning af: *åndlighetens*, eller *förgånglighetens förgångliga skräcksystem*.

§. 3.

Men den *andra* talrika klass af Lärösystemer, som Filosofiens successiva och progressiva utvecklingshistorie omfattar, härleder sig från de tänkare, hvilka vändt sin uppmärksamhet och sina forskningar åt ande-enhetens, eller Ideens *inre*, närmast och omedelbarligen i mennisko-tillvarelsen sig uppenbarande sida. — För kraftig och oemotståndelig i alla riktningar, uttalade sig, framför dem och inom dem, *makten* af deras innersta, som satte dem i ett ouplösligt, omedelbart samband med ett öfverjordiskt, *sjelfbörjande*, *sjelfverkande* absolut väsende, för att de skulle kunna anse rimligt, att få grundgåtan för all sanning, all erfarenhet ens till någon del upplöst, genom betraktande af den *punkt* inom tid och rum, der de stå på det bräckliga skalet af det föränderliga *yttre*, hvarur det *grundväsandtliga* och *ursprungligt* verk-

liga, i sin rörliga, lefvande verksamhet, blott genomskiner.

För och omkring sig erforo de, huru människan, genom naturtingens fria behandlande och förmande, genom sin egen verksamhet inom *Familjen* och *Staten*, bestämde ej mindre de förhållanden, som grundade den föraras sällhet, än den ordning, de stiftelser och inrättningar som, inom den sednare, endast kunde bereda, förverkliga och bibehålla — jemte enskildt och allmänt väl — dess styrka och bestånd, — och huru hon slutligen inom båda, genom sin (individernas gemensamma) utbildning till *Sedlighet* och *Religiositet*, till *Vetenskap* och *Konst*, för både *Familjen* och *Staten* på en gång utgörande så väl medel, som ändamål, i den mån hon utfört nämnda fordringar af sitt inre väsende, sjelf konstituerade den medelorgan till realiserande af en ny verlds-organisation, (*μνημοσυνοδος*), der samma ande återspeglade sig, som omedelbarligen gaf existens åt det *omätliga* Universum, med hvars *inre* och *yttre* sida, människan manifesterade sig i sitt *inre*

och i sitt yttre stå, såsom en medellänk, i ett ouplösligt sammanhang. Sålunda fram-
 tedde sig för dessa skarpsyntare tänkares blick,
 redan en i det yttre, såsom en särskild na-
 tur, uppkommen människoverld, hvilken så-
 som sådan, gaf deras forskningar en riktning
 mot den allmänna, gemensamma andeprincip,
 hvarifrån den utgick. Men icke närmast, ge-
 nom denna omvåg ur *det yttre*, kallas deras
 forskningsblick in på sitt eget innersta Ande-
 våsendes betraktande.

Rakt och omedelbarligen ankunnar sig
 deri förnuftet och dess egna, till ingen del
 utifrån, eller ur erfarenheten hämtade, imma-
 nenta urbilder — enligt *Platos* och *Kants* be-
 nämning *Ideerna* — eller rättare, dess egna
 ursprungligt reella sjelfbestämningar: *Gud, Ur-
 réalitet, Frihet, Odödlighet*, och den *sjelf-
 bestämning (Idé)*, att i sitt yttre tillvarande
 fordra åt åskådningen gifna symboler af sitt
 eget inre fria harmoniska våsende, samt des-
 sa sjelfbestämningars objectifviteter: *Religion*
 och *Sanning, Sedlighet och Skönhet*.

Denna förnuftets och dess egna subjektif-
 va, objektift gällande sjelfbestämningars ur-
 sprungliga, människans egna substans, eller
 våsende, utgörande verklighet, var derföre
 den ljustvåg, som, såkert länge innan några
 historiens underrättelser vidtaga, lyfte så väl
 Österlänningars, som Västerlänningars blickar,
 att på andra sidan om den, sig såsom oänd-
 lig framställande naturen, söka det *eviga Ena*
 — den sjelfvarande, sjelfbörjande, sjelfverk-
 samma grundorsaken till allt synbart, till allt
 som kan erfaras.

På denna våg höjde sig Hinduer och
 Braminer, till det af dem antagna *visaste*, i
 sin evighet inneslutna *Våsende, Brahm* eller
Parabrahma — den *stora Ena* — *Sjelfstån-
 digheten*, — hvars skaparevilja frambragte
 först hans söner: den Indiska treenigheten
 (Trimurti): *Brahma* (Skaparen), *Wischnu* (Up-
 pehållaren och Återlösaren) och *Schiva* (För-
 störraren), och gaf dem öfvermakten öfver de

öfriga högre andarne och lägre andeskarorne,
(Debtah — och Debtah-Logue.) *d*)

På samma väg kommo ock, redan de gamla Eleaterne, till uppfattande af sitt *allt* (Universum) grundande, *eviga Ena*, (*το ον κατ' εσοχην*). Dess väsende satte redan XENOPHANES i den förnuftiga, eviga anden, och betraktande det — (med ådel ovilja anseende HOMERS och HESIODES groft försinligade gudomligheter) såsom *en* den *största* (egentligen enda) Gud i Gudar och människor *e*). Utgåen-

d) En interessant framställning af särskildta, allegoriska förklaringsätt, af denna Braminernas treenighets lära, och dess hänseende till natur-elementerna och naturverkningarna, äfvensom om deras härmed i sammanhang stående läror, om Verldens och Menniskans, om det Godas och det ondas upphof, — om det förras befordrande, i synnerhat genom de af Brahma i de fyra heliga skrifterna gifna buden (Vedas) m. m. förekommer, i Fr. Majers Allg. Myth. Lexicon, Weimar 1803. Artt. *Brahm* och *Brahmanen*, p. p. 224 — 312.

e) Att Xenophanes haft denna grundåsigbt för sin lära, uttryckes redan allena i tvenne hans af

de från denna sin lärarens åsigbt, deducerade PARMENIDES den närmare och antog, att Förnuftet allena fattade sanning, men sinnena hunno endast till tingens skenbara, fenomeniska sida. Han visade, att den tänkande principens objekt måste vara sanna, emedan man nödvändigt måste tänka, och man likväl icke kunde det, utan att tänka *något*, eller, utan att tanken hade ett objekt, och tanken var således med sitt objekt identisk, *f*)

Diogenes Laërt. anförda, i W. G. TENNEMAN'S *Geschichte d. Philos. Leipz. 1898.* p. p. 161 och 160 citerade satser: *ομπαντα τε ειναι νεν και Φρονησιν και αυδιον.* (Och Universum är den förnuftiga anden, och visheten och det evigt fortvarande); samt: *εις θεος εν τε θεοισι και ανθρωποισι μεγιστος* *ε τι δεμας θνητοισι ομοιος, οδε νοημα.* (En Gud i båd' gudar och människor störst, Alls ej till kroppen de dödliga lik, ej till förståndet).

f) Genom antagandet af denna identitet af tankens (begreppets) *objekt* med dess rena obestämdhets — eller till blotta *varandet* sig bestämmande, absolut abstrakta Negatifvitets moment, ådagalade Parmenides, det han ej ens anade öf-

och begge tillsammans ett *reelt något* (öv). Att detta *något* blef ett reelt, dertill var den tän-

vergången af detta absoluta moment till dess motsatta negativitet, det sig såsom inskränkning och särskildhet och derigenom, — såsom det absoluta varandets första objektivitet — blifvandet och all realitet börjande momentet. (Jfr. Hegels Obj, Log. D. I. p. 33. Anm. 2). Förbiseendet af denna första ursprungliga inskränkning, detta primitiva åtskiljande, satte ock sedan, vid bibehållande af konsekvens i slutledningarna, Parmenides och hans anhängare i nödvändigheten, att yrka såsom synvilla, all inskränkning, all särskildhet och föränderlighet. — Han och hans tid kunde icke fatta Ideen i sin innersta lefvande, ursprungskälla, Begreppet, derifrån den såsom det rena varandets rena negativitet och derigenom första objektivitet, *börjar* och fortsätter den oändliga keden af sina bestämningar; utan då han genom abstraktion fixerat begreppets (Jagets) första Allmänna reflexionsmoment, till ett oändligt eller absolut, evigt sjelfbestående, sig sjelf alltid likt, oföränderligt och orörligt *varande*, och såsom sådant konstituesat det, att utgöra sjelfva det tänkande väsendet (Begreppet), måste han ock antaga den dess objektivitet, hvilken i den yttre existensen —

kände principen orsak. Allt något derföre som icke kunde tänkas var *icke-reelt* ($\mu\eta$ öv), eller ett sådant *intet* och *omöjligt*, som ej ens med ord kunde uttalas. Det ursprungligt reella, eller tänkandets princip (*vēc*), blef derföre det samma med det *rena varandet*, och hade såsom sådant, aldrig kunnat börja eller uppkomma, lika litet som någonsin upphöra, eller någonsin förändras, såsom sådant. I följd häraf åter, var tänkandets nödvändiga och derföre reella objekt — naturen eller världen — såsom tillsammans med sin grund utgörande realiteten, lika litet med den tänkande principen sjelf, någonsin uppkommen, och

naturen, eller världen, framställde sig såsom realitet — nödvändigt vara, med sin eviga, oföränderliga, subjektiva grund, fullkomligen öfverensstämmande, och alla erfarenhetens intyg om upphof, undergång, föränderlighet och rörelse, för blotta illusioner af sinnena. — Ideen på sådant sätt, blott i sina yttersta, motsatta extremer, uppfattad, öfvergick för honom, nästan kunde det sägas, icke till annat än en liflös och orörlig, ifrån evighet och i evighet hopfrusen, genomstelnad, oändelig isklump.

någonsin upphörande, eller på något sätt föränderlig. Men ytterligare följde häraf, att allt upphörande, all föränderlighet äfvensom delbarhet och rumföreställning, all rörelse var blott ett sken, blott en sinnenas irring. Men alla dessa sistnämnda yrkanden voro förmycket stötande och för mycket orimliga, för att icke finna talrika antagonister och till och med bespottare — bland den stora hopen, som, utan att kunna höja sig till principerna hvarifrån systemet utgick, blott fäste sig vid de resultat — der det råkade i strid med deras hvardagserfarenhet. ZENO, Parmenides' tillgifna lärjunge, om sanningen af sin Lärares åsigt öfvertygad, sökte därför, med lika skarpsinnighet som konsekvens, utreda och försvara hans satser. Det sökte han, både med direkta, ur principerna sjelfva härledda bevis, och med indirekta, (apagogiska). Och då de förra, oaktadt sin konsekvens, ej erforo antaglighet; stannade han, i hänsigt till de senare, ej blott i att bevisa, lika orimligheter såsom uppkommande ur sina motståndares, ifrån naturens yttre materiella sida härledda, principer, utan han ville, och lyckades

ej illa, att bevisa, det ännu flere orimligheter uppstodo, såsom nödvändiga följder af hans motståndares antaganden. Men med allt detta kunde han icke uträtta mer, än att nya förklaringsätt, hufvudsakligast af hans motståndares grundprincip utvecklade sig; tills ANAXAGORAS försökte, genom båda de hvarandra motsatta, hitintill blott världens och människans upphof hänseende, grundåsigternas för enande, upplösa tvisten. Han antog därför, i stöd af grundsatsen: *af intet blir intet*, ett något, i en ursprungligt tillvarande, af tillquantitet hvarandra lika, till kvalitet olika urpartiklar (*ὁμοιομέρεια*), bestående, kaotisk materie, — såsom ursprungsämne för den yttre naturen, eller kroppsverlden, — och förutsatte tillika, jemte denna kaotiska massa, — en utom den varande, från den oafhångig, sjelfverksam Urintelligens, (*νῦς*), såsom första principen till dess rörelse och lifvande, till de deri ingående likformade ämnens sammanbindande, utbildande, och ordnande, — samt såvida han från denna Intelligens härledde människoförnuftet (*ὁ λόγος*), yrkade han ock dess högsta idealer af fullkomlighet, makt,

vishet, godhet o. s. v. vara Urintelligensen tillhörande.

Här visar sig således först, i ANAXAGORAS system, andeutvecklingen, såsom filosofisk bildning, hafva kommit till den ståndpunkt, der *anden* kände sitt *sammanhang med naturen*, (Jfr. ofvanf. §. 1. p. 1.) icke mera som ett *blott sammanhang*, utan som en *mot-sättning*, men endast *kände* den, såsom en *omedelbar yttre verklighet* — *insåg* den icke — i sin innersta *absolut första identiska verklighet*, d. v. s. i Begreppets sjelfbestämning — såsom *sin egen*. Till detta inseende fordrades, att han ifrån denna ståndpunkt, dit han nu, blott upp om de första stegen af sin o-åndliga utvecklingsbana hade lyft sig, skulle ytterligare, medelst sitt filosofiska bildningsarbete — tanken — liksom de särskilda trappstegen uppföre, d. v. s. de särskilda systemernas långa skala igenom, upphöja sig, icke blott till vetandet och vissheten om sitt eget absolut fria, identiska väsende, utan ock till uppfattande af sig sjelf i sitt ursprungliga egna, fria, konkreta, i de absoluta sjelfbestämningarna